

OPINIA

w sprawie map wrażliwości przyrody oraz wyznaczania obszarów przyspieszonego rozwoju OZE w Polsce

27 listopada 2025 r. weszła w życie ustawa z dnia 9 października 2025 r. *o zmianie ustawy o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych oraz niektórych innych ustaw*, nowelizująca ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, w tym implementująca do niej zapisy tzw. dyrektywy Red III. Zgodnie z wymogami dyrektywy i aktualnym brzmieniem krajowej ustawy o odnawialnych źródłach energii¹ (rozdz. 7b, art. 160g i następne), dla województw mają być wyznaczone przez województwo samorządowe tzw. „obszary przyspieszonego rozwoju instalacji odnawialnego źródła energii” (OPRO) i sporządzone plany rozwoju takich obszarów. Plan rozwoju OPRO i samo wyznaczenie obszarów będzie wymagać uzgodnienia z rdoś, a także z gminami, dyrektorami parków narodowych lub krajobrazowych w których planuje się wyznaczenie obszarów, a także będzie podlegać strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko – w której co do zasady powinny być przeanalizowane oddziaływania rozwoju odpowiednich form energetyki na środowisko. Elementem planu OPRO mogą być „środki łagodzące, jakie należy zastosować przy lokalizacji poszczególnych rodzajów instalacji odnawialnego źródła energii oraz urządzeń, instalacji i sieci niezbędnych do ich przyłączenia do sieci, w celu uniknięcia negatywnego oddziaływania na środowisko lub, jeżeli to niemożliwe, znacznego zmniejszenia tego oddziaływania oraz uniknięcia zabijania lub niepokojenia gatunków objętych ochroną na podstawie przepisów odrębnych, w szczególności środki techniczne dotyczące ograniczenia uciążliwości instalacji odnawialnego źródła energii lub ograniczenie liczby godzin pracy tej instalacji”.

W obszarach OPRO realizacja instalacji energii odnawialnej nie będzie domyślnie wymagać oceny oddziaływania na obszary Natura 2000; a lokalizacja instalacji energetyki wiatrowej nie będzie wymagać decyzji środowiskowej – inwestycje będą tylko zgłaszane do RDOS i akceptowane w trybie milczącej zgody. RDOS będzie mógł wnieść sprzeciw, nakładając obowiązek oceny, gdy stwierdzi ryzyko oddziaływań na obszary Natura 2000 nieuwzględnionych w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko lub stwierdzi potrzebę zastosowania ponadstandardowych środków łagodzących oddziaływanie na obszary Natura 2000.

Poza obszarami OPRO lokalizacja źródeł energii odnawialnej będzie dokonywana na zasadach ogólnych. OPRO nie są ani obszarami, na których rozwój energii odnawialnej ma mieć priorytet nad potrzebami środowiska, ani nie są wyłącznymi obszarami rozwoju energetyki odnawialnej - mają być tylko zidentyfikowanymi i uzgodnionymi obszarami, na których potencjał energetyki odnawialnej jest na tyle wysoki, a ryzyko jej oddziaływania na środowisko na tyle niskie, że skróceniu procesu inwestycyjnego nadaje się priorytet nad potrzebą indywidualnego podejścia do aspektów środowiskowych.

¹ Tekst jednolity ogłoszono obwieszczeniem Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 grudnia 2025 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o odnawialnych źródłach energii, opublikowanym 22 stycznia 2026r. (Dz.U. z 2026 r., poz. 68).

OPRO mają być wyznaczone „priorytetowo na terenach przemysłowych i poprzemysłowych, zabudowanych, zdegradowanych nienadających się do wykorzystania w rolnictwie, sztucznych zbiornikach wodnych oraz obszarach infrastruktury technicznej lub transportowej”, a wszystkie formy ochrony przyrody, krajobrazy priorytetowe oraz „główne szlaki migracyjne ptaków i ssaków oraz inne obszary określone na podstawie map wrażliwości przyrody” są w zasadzie wyłączone z możliwości wyznaczenia na nich OPRO (jednak z możliwością włączenia do OPRO sztucznych powierzchni na takich obszarach).

Przed rozpoczęciem prac nad wyznaczeniem OPRO, regionalni dyrektorzy ochrony Środowiska mają sporządzić dla swoich województw tzw. mapy wrażliwości przyrody, czyli „mapy w formie cyfrowej, określające obszary terytorium lądowego, polskie obszary morskie oraz obszary wód śródlądowych cenne pod względem przyrodniczym, narażone na niekorzystne oddziaływanie instalacji odnawialnych źródeł energii oraz urządzeń, instalacji i sieci niezbędnych do ich przyłączenia do sieci”.

Wskazanie „obszarów wrażliwości przyrody” nie wyklucza lokalizacji na nich energetyki odnawialnej – ale wykluczy na takich obszarach wyznaczenie OPRO i tym samym „automatyzm” zgod środowiskowych. Zgoda środowiskowa na lokalizację instalacji energetycznej będzie nadal możliwa, ale na zasadach ogólnych, tj. w trybie indywidualnym, uwzględniającym w szczególności „wrażliwość” obszaru, tj. czynniki podwyższonego ryzyka środowiskowego.

Państwowa Rada Ochrony Przyrody, rozumiejąc wyzwania kryzysu klimatycznego i dążenia do szybkiego rozwoju energetyki odnawialnej, dostrzega jednak także ryzyko dla przyrody związane z pochopnym dopuszczaniem lokalizacji inwestycji związanych z OZE bez pełnego rozeznania zagrożeń i odpowiednio dopasowanych działań zapobiegawczych lub minimalizujących negatywne oddziaływania, określonych w decyzjach o środowiskowych uwarunkowaniach przedsięwzięć. Stoimy na stanowisku, że rozwój energetyki odnawialnej – w tym także wykorzystanie mechanizmu OPRO – musi się dokonywać z poszanowaniem przyrody. Powinno ono odbywać się zgodnie z zasadą przezorności, przy uwzględnieniu wciąż jedynie fragmentarycznego rozpoznania stanu polskiej przyrody i bardzo niepełnego wyznaczenia obszarów chronionych. Należy także wziąć pod uwagę potrzeby odbudowy przyrody, w tym wynikające z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady 1991/2024 ws. odbudowy zasobów przyrodniczych (dalej: Rozporządzenie NRL).

Jesteśmy świadomi dotychczasowych doświadczeń w sporządzaniu „map wrażliwości przyrody” w Europie i na świecie, w tym wytycznych Komisji Europejskiej². Polski ustawodawca wyznaczył regionalnym dyrektorom ochrony środowiska zupełnie nierealny termin sporządzenia takich map. Mimo to podkreślamy, że nawet w tak absurdalnym terminie, można i trzeba na tych mapach oznaczyć i uwzględnić wszystkie najistotniejsze przesłanki ryzyka dla przyrody, związanego z lokalizacją źródeł energii odnawialnej. Niektóre z tych przesłanek powinny mieć charakter bezwzględny wobec lokalizacji niektórych źródeł energii odnawialnej (no-go), a inne – charakter wykluczający wyznaczenie OPRO (tj. w praktyce znaczne ograniczenie indywidualnej oceny środowiskowej), choć nie wykluczający samej lokalizacji źródeł energii odnawialnej. Szczególnie ważna jest identyfikacja tych przesłanek poza obecnymi obszarami chronionymi.

² European Commission (2020) The Wildlife Sensitivity Mapping Manual: Practical guidance for renewable energy planning in the European Union. EC, BirdLife, Arcadis.

Doceniamy dotychczasowe wysiłki GDOŚ i RDOŚ, by mapy wrażliwości przyrody sporządzić jak najlepiej. Aby dodatkowo wesprzeć te starania przedstawiamy poniższe rekomendacje. Częściowo pokrywają się one z zaleceniami zawartymi w dokumencie „Opracowanie map wrażliwości – Instrukcja dla RDOŚ”, ale w istotnej części stanowią ich uzupełnienia lub doprecyzowanie. W szczególności stanowią wskazówkę dotyczącą podstaw merytorycznych tworzenia warstw, o których mowa w punktach 7–11 tej Instrukcji.

I. Rekomendujemy regionalnym dyrektorom ochrony środowiska, by przy tworzeniu map wrażliwości przyrody uwzględnili – oprócz istniejących form ochrony przyrody i ich otulin – co najmniej następujące elementy:

1. Wszystkie obszary dotąd projektowane i proponowane do uznania za formy ochrony przyrody. Nie przesądzając o optymalnej formie ochrony takich obszarów i miejsc, sama propozycja objęcia ochroną świadczy o wysokim prawdopodobieństwie istnienia jakichś szczególnych wartości przyrodniczych lub krajobrazowych – a więc przynajmniej o potrzebie indywidualnego analizowania oddziaływań na takie wartości. Zwracamy uwagę na istnienie następujących źródeł danych:
 - a) zgłaszane dotąd propozycje utworzenia i powiększenia parków narodowych zostały zestawione w publikacji KLUB P. 2023 „*Propozycja uzupełnienia sieci polskich parków narodowych*”, Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze. Od 2023 r. zaistniały nowe inicjatywy rządowe i społeczne precyzujące propozycje granic potencjalnych parków (PN Doliny Dolnej Odry, Kaszubski PN), a niektóre parki narodowe skonkretyzowały granice potrzebnych z przyrodniczego punktu widzenia powiększeń (tymi danymi dysponują dyrekcje parków oraz MKiS). Niezależnie od dyskusji na temat tworzenia i powiększania parków, wszystkie obszary objęte takimi propozycjami powinny zostać wskazane jako „wrażliwe”;
 - b) bazę obiektów zasługujących na ochronę w formie rezerwatów przyrody prowadzi i aktualizuje Klub Przyrodników w ramach przedsięwzięcia „Rezerваты przyrody – czas na comeback”. Niezależnie od decyzji na temat optymalnej formy ochrony, obiekty ujęte w tej bazie powinny być uznane za „wrażliwe” – chyba że RDOŚ w ramach weryfikacji ustalił już, że ich walory przyrodnicze zostały bezpowrotnie utracone i nie ma sensu ich ochrona.
 - c) uzupełnienia sieci Natura 2000 w Polsce są przedmiotem prac GDOŚ, ale niezależne analizy podsumowują potrzeby wynikające z danych naukowych – dla obszarów siedliskowych istnieje opracowanie PAWLACZYK P. 2025 *Potrzebne uzupełnienia sieci obszarów siedliskowych Natura 2000 w Polsce – wg stanu wiedzy na 1 marca 2025 r.*³; dla obszarów ptasich opracowanie WILK T., BOBREK R. 2024 *Obszary specjalnej ochrony ptaków – propozycja uzupełnienia sieci Natura 2000*⁴. Niezależnie od ewentualnych decyzji o włączeniu do sieci Natura 2000, wszystkie te obszary powinny być wskazane jako „wrażliwe” – zwłaszcza biorąc pod uwagę, że dla obszarów siedliskowych wciąż jest otwarte postępowanie przeciwnaruszeniowe Komisji Europejskiej

³ <https://kp.org.pl/pl/serwisy-tematyczne/natura-2000>

⁴ https://koalicja10.pl/wp-content/uploads/2024/06/OSOP_OTOP.pdf

- przeciwko Polsce o niewystarczające ich wyznaczenie, a dla obszarów ptasich cytowany raport udowadnia spełnienie międzynarodowych kryteriów IBA;
- d) propozycje utworzenia nowych lub powiększenia istniejących parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych są formułowane w ustanawianych dla poszczególnych województw audytach krajobrazowych lub sformułowane w ich projektach. W niektórych województwach propozycje utworzenia parków krajobrazowych są także w innych źródłach, np. w planach zagospodarowania przestrzennego województw, w opracowaniach ekofizjograficznych, albo po prostu funkcjonują w świadomości publicznej. Wszystkie obszary rozważane do takiej ochrony powinny być wskazane jako „wrażliwe”;
 - e) propozycje dodatkowych morskich obszarów chronionych, które zostały przedstawione przez WWF jako opracowanie MICHAŁEK M. I IN. 2023 – *Raport dotyczący morskich obszarów chronionych*⁵, a także w wymienionych wyżej opracowaniach dot. parków narodowych, rezerwatów przyrody i obszarów Natura 2000. Wszystkie te obszary powinny być wskazane jako „wrażliwe”;
 - f) propozycje utworzenia zespołów przyrodniczo-krajobrazowych lub użytków ekologicznych, wskazujące inne obszary „wrażliwe”, zawarte w opracowaniach ekofizjograficznych, strategiach i innych dokumentach na poziomie gmin.
2. Istniejące już mapy wrażliwości ptaków na energetykę wiatrową. Pokrywające całą Polskę mapy, oparte na siedliskowej predykcji prawdopodobieństwa występowania poszczególnych gatunków ptaków, danych monitoringu ptaków, oraz wrażliwości poszczególnych gatunków ptaków na kolizje i utratę siedlisk wskutek rozwoju energetyki wiatrowej, zostały w 2023 r. opracowane przez BirdLife i OTOP, według ogólnoeuropejskiej metodyki. Publicznie dostępny jest opis metodyki, wizualizacja danych oraz link do pobrania danych przestrzennych w formie wektorowej⁶.
3. Obszary kluczowe dla nietoperzy. Nietoperze są grupą organizmów, które są najbardziej narażone na negatywne oddziaływanie energetyki wiatrowej. Oddziaływanie może być różnorakie, ale największe znaczenie mają: bezpośrednie zabijanie (np. borowców, karlików, mroczaków) i wykluczanie siedlisk (np. gacków, niektórych nocków). Oddziaływanie to w znacznej części jest nieprzewidywalne – może wystąpić w miejscach, w których na podstawie współczesnej wiedzy i dostępnej techniki nie można było tego przewidzieć. Dlatego istotne jest opieranie długoterminowych działań minimalizujących o wyniki regularnego monitoringu porealizacyjnego. Są jednak znane obszary czy typy siedlisk, w których negatywne oddziaływanie jest bardzo prawdopodobne, a czasami także niemożliwie lub bardzo trudne do satysfakcjonującego ograniczenia. Takie obszary powinny być z góry uznane za „wrażliwe” i wykluczone z możliwości wyznaczania OPRO dla energetyki wiatrowej, aby zapewnić każdorazową pełną OOS i indywidualne dopasowywanie działań łagodzących w decyzjach o środowiskowych uwarunkowaniach. Lista takich obszarów została wypracowana w 2025 r. przez środowisko chiropterologiczne. Obejmuje ona tereny, które kwalifikują się do jednej lub obu z poniższych kategorii:

⁵ https://koalicja10.pl/wp-content/uploads/2024/06/Morskie_obszary_chronione_WWF_2023_0.pdf

⁶ <https://otop.org.pl/naszeprojekty/pilnujemy/mapy-wrazliwosci-energetyka-wiatrowa/>

- A. Ze względu na potencjalne znaczące oddziaływanie na nietoperze, w tym wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia oddziaływania skumulowanego, transgranicznego czy na obszary Natura 2000, nie jest na nich możliwa przyspieszona ścieżka OOS:
- pas lądu o szerokości 20 km od wybrzeża Bałtyku (w tym mierzeja Wiślana i półwysep Helski) oraz zalewów Wiślanego i Szczecińskiego;
 - duże rzeki oraz pasy lądu po 3 km (liczone od granic działek ewidencyjnych wyznaczonych dla tych rzek) po obu stronach ich brzegów;
 - parki narodowe, obszary Natura 2000, w których przedmiotem ochrony są nietoperze, oraz leśne kompleksy promocyjne (także ich tereny nieleśne) – wraz z buforem o szerokości 5 km wokół ich granic;
 - strefy 3 km od brzegów (granic działek ewidencyjnych) jezior składających się na pojezierza: Chełmińsko-Dobrzyńskie, Iławskie, Mazurskie, Pomorskie i Wielkopolskie;
 - łańcuchy i doliny górskie.
- B. Są absolutnie niedopuszczalne do lokalizacji elektrowni wiatrowych ze względu na cechy biologiczne gatunków i znane zagrożenia – zgodnie z wytycznymi EUROBATS lub krajowymi (lista stanowi załącznik do opinii).

Kategoria A w istotnej części pokrywa się z terenami uznawanymi za „wrażliwe” na podstawie innych punktów i jest stosunkowo łatwa do delimitacji i wskazania nawet na mapach o dużej skali. Te obszary powinny więc być naniesione na mapy wrażliwości przyrody. Jednak kategoria B obejmuje zarówno tereny które można wyznaczyć kameralnie z danych topograficznych (mogą i powinny więc być naniesione na mapy wrażliwości przyrody), jak i drobne tereny, wymagające weryfikacji terenowej lub zebrania danych przyrodniczych w terenie (konieczne jest wskazanie rozpoznania i uwzględnienia takich „wrażliwych lokalizacji szczegółowych” jako środka łagodzącego w planach rozwoju OPRO).

4. Obszary kluczowe dla chomików i susłów. Jak wykazują badania, energetyka wiatrowa ma negatywny wpływ na jednego z dwóch najbardziej zagrożonych w skali globalnej ssaków polskiej fauny – chomika europejskiego (kategoria CR na Czerwonej liście IUCN), ograniczając powierzchnię dostępnych dla tego gatunku siedlisk w agrocenozach. Podobne oddziaływanie może występować w przypadku skrajnie nielicznych w Polsce susłów – perełkowanego (także CR) i moręgowanego (EN). W odniesieniu do energetyki słonecznej jej realizacja może być dopuszczalna na obszarach występowania tych trzech gatunków gryzoni, pod warunkiem zastosowania odpowiednio dobranych środków łagodzących, które zostaną precyzyjnie określone w decyzjach o środowiskowych uwarunkowaniach. Oznacza to, że za obszary „wrażliwe” dla chomików i susłów, wymagające pełnych procedur OOS w odniesieniu do tych form OZE, należy uznać wszystkie siedliska tych gatunków i strefę potencjalnego oddziaływania – 1 km wokół nich. W wypadku susłów jest to łatwe do zidentyfikowania – aktualnie są to obszary Natura 2000, w których jeden z gatunków susłów jest wskazany jako przedmiot ochrony. W odniesieniu do chomika należy uwzględnić, że ich stanowiska charakteryzują się znaczną dynamiką, uzależnioną np. od struktury upraw w danym sezonie. Istotne znaczenie mają tutaj m.in. wyroki TSUE (np. C-357/20, a zwłaszcza C-477/19, w powiązaniu z C-383/09) wskazujące na obowiązek skutecznej ochrony wszystkich

siedlisk chomika europejskiego – także tych, które danego roku nie są zajęte. Wszystkie pozostałości siedlisk tego gatunku należy więc uznać za „wrażliwe” w odniesieniu do energetyki wiatrowej i solarnej (a także wodnej – gdyby jej rozbudowa mogła wpłynąć na podniesienie się poziomu wód gruntowych na tych obszarach). Dla chomika europejskiego nie tworzy się obszarów Natura 2000, a wiedza o ich występowaniu jest wciąż niepełna. Za obszary „wrażliwe” należy uznać co najmniej wszystkie grunty rolnicze (z wyjątkiem trwałych użytków zielonych) oraz nieużytki (w tym przemysłowe) i tereny zieleni urządzonej w kwadratach potwierdzonego występowania chomika europejskiego w prowadzonym przez IOP PAN Atlasie Ssaków Polski⁷ oraz wszystkich kwadratach sąsiednich (przylegających bokami i wierzchołkami). Niektóre RDOŚ dysponują także dodatkowymi danymi o stanowiskach, pochodzącymi z inwentaryzacji tego gatunku – jako „wrażliwe” należy wówczas uznać obszary potwierdzonego występowania gatunku oraz wymienione wyżej potencjalne siedliska w strefie min. 3 km wokół nich.

5. „Główne szlaki migracyjne ptaków i ssaków”, w wersji uwzględniającej najnowsze i jak najbardziej zaawansowane analizy. Według naszej wiedzy, GDOŚ dysponuje obecnie projektem najnowszej (2025 r.) wersji mapy korytarzy ekologicznych w Polsce, opracowywanej aktualnie przez Instytut Biologii Ssaków PAN. Niektóre województwa dysponują też opracowaniami regionalnymi. W planach ochrony niektórych parków narodowych lub w dokumentacjach sporządzonych na potrzeby takich planów wskazano „korytarze ekologiczne łączące park z obszarami sąsiednimi”. W dobrych dokumentacjach dotyczących planowania ochrony obszarów Natura 2000 mogą być wskazane lokalne trasy przelotów i miejsca żerowania ptaków wylatujących na żer z obszaru, lub nietoperzy wylatujących z kolonii na żerowanie. Wszystkie te dane powinny być wykorzystane jako wskazanie „obszarów wrażliwych”. Zwracamy uwagę, że oddziaływanie różnych form energetyki odnawialnej na łączność ekologiczną dla różnych grup organizmów nie jest jednolite. Np. elektrownie wiatrowe są istotną przeszkodą i zagrożeniem dla ptaków i nietoperzy, ale ich oddziaływanie na korytarze dla zwierząt naziemnych nie jest oczywiste, biorąc także pod uwagę, że farma wiatrowa ogranicza możliwości ekspansji zabudowy mieszkaniowej. Farmy fotowoltaiczne oddziałują zaś istotnie na możliwości migracji zwierząt lądowych.
6. Potrzeby utrzymania i odtworzenia ciągłości ekologicznej oraz potrzeby innych form renaturyzacji rzek, wynikające w szczególności z:
 - a) Krajowego Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych (KPRWP), opracowanego w 2020 r. na zlecenie PGW Wody Polskie (KZGW). Program ten zidentyfikował ramowo (na podstawie danych dostępnych w 2020 r.), które JCWP w Polsce wymagają renaturyzacji, w jakim zakresie i dlaczego;
 - b) celów środowiskowych, ustalonych dla poszczególnych JCWP w aktualnych (2021-2027) planach gospodarowania wodami dorzeczy⁸, zwłaszcza gdy elementem ustanowionego celu jest drożność dla niektórych gatunków ryb;

⁷ <https://www.iop.krakow.pl/Ssaki/gatunek/63>

⁸ Aktualne plany gospodarowania wodami dla 9 występujących w Polsce dorzeczy zostały ustanowione jako rozporządzenia Ministra Infrastruktury w listopadzie i grudniu 2022 r. i są w formie pdf dostępne w Dzienniku

- c) programu środków, przyjętego jako element obowiązujących planów gospodarowania wodami dorzeczy. Wskazano w nim, które z potrzeb renaturyzacji powinny zostać zrealizowane do 2027 r.
- d) wymogu art. 4 ust. 7 Rozporządzenia NRL, by wdrożyć środki odbudowy siedlisk gatunków z załączników II, IV i V dyrektywy siedliskowej (92/43/EWG), „aż do osiągnięcia wystarczającej jakości i ilości tych siedlisk”. Obowiązek ten dotyczy m.in. siedlisk minogów, jesiotra, parposza, alozy, brzanki, kiełbia Kesslera, kiełbia białołętowego, różanki, bolenia, ciosy, kozy, kozy złotawej, piskorza, głowacicy, łososa, głowacza białołętowego, lipienia i brzany, a wszystkie te gatunki potrzebują zachowania i odtworzenia ciągłości ekologicznej swoich siedlisk;
- e) wymogu art. 4 Rozporządzenia NRL, by etapowo, w odpowiednich terminach i zakresie, wdrożyć środki odbudowy na co najmniej 90% powierzchni siedlisk przyrodniczych niebędących w dobrym stanie – co obejmuje także rzeczne siedliska przyrodnicze (3220-3240, 3260, 3270), łągi (91E0, 91F0) i inne lasy dolin rzecznych (9160), łąki zalewowe (6430, 6440);
- f) wymogu art. 4 ust. 10 Rozporządzenia NRL, by uwzględnić potrzebę poprawy łączności pomiędzy typami siedlisk oraz wymogi ekologiczne gatunków, o których mowa wyżej;
- g) wymogu art 9 Rozporządzenia NRL, by zapewnić usunięcie wybranych barier na rzekach, biorąc pod uwagę cele wymienione wyżej oraz przyczynienie się do osiągnięcia w Unii Europejskiej odtworzenia 25 tys. km „rzek swobodnie płynących” (*free-flowing rivers*).

Zwracamy uwagę, że potrzeby renaturyzacji rzek w zakresie odtworzenia podłużnej ciągłości ekologicznej są nie tylko przesłanką przeciwko tworzeniu nowych barier poprzecznych, ale także przesłanką utrudniającą energetyczne wykorzystanie barier istniejących – gdyż takie bariery powinny być albo rozebrane, albo przebudowane w sposób minimalizujący ich oddziaływanie (co zawsze ogranicza możliwość produkcji energii).

Istniejące dane, wskazujące obszary, o których mowa w pkt a-e zebrał Instytut Ochrony Środowiska. Nad identyfikacją rzek, które obecnie mają status „swobodnie płynących”, lub które mogą odzyskać tak status po likwidacji wybranych barier, pracuje Instytut Rybactwa Śródlądowego.

7. Torfowiska, w tym obszary gleb organicznych będących osuszonymi torfowiskami. Rola torfowisk w łagodzeniu efektów zmiany klimatu powinna polegać na naturalnej sekwestracji dwutlenku węgla przez żywe torfowiska i na ograniczaniu emisji gazów cieplarnianych z osuszonych torfowisk – co wymaga ich renaturyzacji, w tym ponownego nawodnienia. Obszary takie nie powinny być – przynajmniej bez indywidualnej i skrupulatnej analizy - przeznaczane pod przedsięwzięcia mogące przeszkadzać w przywracaniu ich bagiennego charakteru (np. energetyka solarna).
8. Obszary wymagające zabagnienia lub zalesienia ze względów obronnych (tj. całą strefę „Zielonej Tarczy Wschód”).

9. Wszystkie dane przyrodnicze posiadane w zasobach własnych RDOŚ w związku z art. 114 ust 1 ustawy o ochronie przyrody, ale ze świadomością ich niekompletności, tj. ze świadomością, że brak danych nie oznacza niewystępowania odpowiednich elementów przyrody.

10. Inne obszary, na których „wrażliwość” zwraca uwagę załącznik III dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (dyrektywa EIA), w tym w szczególności: tereny podmokłe, strefy nabrzeżne, góry i obszary leśne.

II. Rekomendujemy Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska, by zapewnił regionalnym dyrektorom ochrony środowiska dostępność danych, o których mowa w części I, w ich najbardziej aktualnych wersjach. Niektóre dane zostały już przekazane do rdoś wraz z instrukcją sporządzenia map wrażliwości, rekomendujemy jednak dodatkowe przekazanie pozostałych danych wymienionych wyżej.

III. Sygnalizujemy marszałkom województw, że nie widzimy możliwości wyznaczenia w Polsce OPRO dla rozwoju energetyki wodnej. Potencjał energetyczny wód, choć zróżnicowany geograficznie, jest jednak w Polsce obiektywnie niewielki i energetyka wodna nie jest w stanie wnieść istotnego wkładu w bilans energetyczny kraju. Powszechne i istotne są natomiast ograniczenia środowiskowe. Każde ewentualne przedsięwzięcie energetyki wodnej wymaga oceny oddziaływania na środowisko, uwzględniającej indywidualne, lokalne uwarunkowania, co wyklucza możliwość zastosowania uproszczonej procedury OPRO. W świetle potrzeb odbudowy przyrody, nawet instalacja elektrowni wodnych na istniejących piętrzeniach może być znacząco szkodliwa środowiskowo – gdy takie piętrzenie wymaga likwidacji lub przebudowy w związku z koniecznością odtworzenia podłużnej ciągłości ekologicznej cieków.

IV. Rekomendujemy Ministrowi Klimatu i Środowiska, by – w związku z art. 14 ust. 13 Rozporządzenia NRL – zapewnił koordynację między opracowywaniem Krajowego Planu Odbudowy Zasobów Przyrodniczych a wyznaczeniem OPRO. W szczególności, istotne wydają się następujące działania:

1. Zarezerwowanie przestrzeni koniecznej do obudowy przyrody, tj. zagwarantowanie, że żadne obszary niezbędne do osiągnięcia celów Rozporządzenia NRL nie zostaną przeznaczone do przyspieszonego rozwoju energetyki odnawialnej, mogącego kolidować z odbudową przyrody. Dotyczy to nie tylko odbudowy przyrody w perspektywie 2030 r., ale także pełnych celów w perspektywie 2050 r., gdyż zgodnie z art. 13 ust. 13 rozporządzenia NRL, procedury wynikające z raz wyznaczonych OPRO powinny później pozostać niezmienione. Zdajemy sobie sprawę z trudności, wynikających z niepełnego rozpoznania potrzeb odbudowy przyrody, a nawet niepełnego rozpoznania elementów wymagających tej odbudowy (np. siedlisk przyrodniczych poza obszarami Natura 2000), w związku z czym konieczne jest szerokie zastosowanie zasady przezorności – zarezerwowanie do obudowy przyrody nie tylko obszarów przewidywanych do objęcia środkami odbudowy do 2030 r., ale wszystkich obszarów, na których środki

odbudowy mogą być zaplanowane w kolejnych aktualizacjach Krajowego Planu Odbudowy Zasobów Przyrodniczych.

2. Niektóre obszary wymagające takiego podejścia wskazujemy wyżej, w szczególności w pkt. I.5 i I.6.
3. Określenie polityki w stosunku do „miejskich terenów zieleni” (*urban green space*) w rozumieniu art. 3 pkt 20 Rozporządzenia NRL. Tereny te są rozumiane inaczej niż „tereny zieleni” w prawie polskim i obejmują także tereny niepubliczne i tereny pokryte zielenią nieurządzoną, np. spontaniczną roślinność rozwijającą się na nieużytkach, „terenach zdegradowanych” i terenach przemysłowych w miastach. Taka spontaniczna roślinność ruderalna może być cenna dla funkcjonowania ekosystemu miejskiego i w niektórych przypadkach dla jego różnorodności biologicznej. Art. 10 rozporządzenia NRL wymaga zapewnienia, by nie doszło do utraty netto powierzchni „miejskich terenów zieleni”, podczas gdy niektóre z tych terenów są zarazem „terenami przemysłowymi, zdegradowanymi nienadającymi się do wykorzystania w rolnictwie” – sugerowanymi do wyznaczenia OPRO, np. dla energetyki solarnej.
4. Zapewnienie warunków, by cele odbudowy przyrody, a także wymogi wynikające z art. rozporządzenia NRL, były uwzględniane w procedurach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko planów OPRO. Pełne zapewnienie takich warunków wymaga zmian legislacyjnych. Zwracamy jednak uwagę, że już obecne przepisy prawa dają podstawę do rozważania w procedurach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko „*celów ochrony środowiska ustanowione na szczeblu (...) wspólnotowym i krajowym, istotnych z punktu widzenia projektowanego dokumentu, oraz sposobów, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu*” – co przy odpowiednich wytycznych interpretacyjnych może być podstawą do badania relacji planu do celów odbudowy przyrody.
5. Wskazanie i zarekomendowanie marszałkom województw potencjalnie możliwych synergii, tj. możliwości przyczynienia się obszarów OPRO do odbudowy niektórych elementów przyrody za pomocą odpowiednio ukształtowanych środków łagodzących – np. możliwości odbudowy siedlisk i populacji dzikich zapylaczy na obszarach instalacji energetyki solarnej, możliwości odbudowy siedlisk morskich na obszarach morskich instalacji wiatrowych.

dr inż. Andrzej Kepel
przewodniczący Rady

Załącznik:

- Lista szczegółowych ograniczeń w dopuszczalności lokalizacji elektrowni wiatrowych

Otrzymują

- Pani Paulina Hennig-Kloska, Minister Klimatu i Środowiska
- Pan Mikołaj Dorożała, Główny Konserwator Przyrody
- Pan Piotr Otawski, Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska
- regionalni dyrektorzy ochrony środowiska
- marszałkowie województw

ZAŁĄCZNIK

LISTA SZCZEGÓŁOWYCH OGRANICZEŃ W DOPUSZCZALNOŚCI LOKALIZACJI ELEKTROWNI WIATROWYCH

Poniższa lista stanowi zestawienie obszarów, na których, zgodnie ze współczesną wiedzą i przy aktualnie dostępnych i stosowanych technologiach, lokalizacja elektrowni wiatrowych jest całkowicie niedopuszczalna, ze względu na szczególnie istotne i trudne (np. wysoce niepewne) lub niemożliwe do usunięcia znaczące negatywne oddziaływanie na chronione gatunki nietoperzy i ptaków.

Zalecenia przedstawione poniżej mają na celu ochronę szczególnie wrażliwych gatunków nietoperzy i ptaków, poprzez ograniczenie zarówno ryzyka kolizji, jak i negatywnego wpływu na ich siedliska i zachowania przestrzenne.

Obszary, które należy wykluczyć z lokalizacji turbin wiatrowych ze względu na nietoperze i ptaki to w szczególności:

1. Tereny wyłączane z lokalizacji turbin na podstawie przepisów:

- 1) art. 4c w zw. z art. 5 ustawy o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych,
- 2) art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o ochronie przyrody,
- 3) aktów prawa miejscowego wydanych na podstawie art. 16 i 17, 23 i 24 lub 44 i 45 ustawy o ochronie przyrody.

2. Parki narodowe, rezerваты i obszary Natura 2000 ze strefami buforowymi:

- 1) parki narodowe i obszary przyległe w pasie o szerokości 1200 m od ich granic;
- 2) rezerваты przyrody powołane dla ochrony ptaków lub nietoperzy i strefy o szerokości 1200 m od ich granic;
- 3) rezerваты z ekosystemami leśnymi $\geq 0,5$ ha (obszary z dużą liczbą potencjalnych schronień nietoperzy dzięki obecnej lub przyszłej obecności starych i dziuplastych drzew, wynikającej z wyłączenia gospodarki leśnej) i strefy o szerokości 600 m od ich granic;
- 4) obszary Natura 2000, w których przedmiotem ochrony są nietoperze lub kluczowe gatunki ptaków (wymienione w punkcie 6.3) i strefy o szerokości 600 m od ich granic;
- 5) strefy w promieniu 3 km od istotnych dla integralności obszaru Natura 2000 letnich i zimowych schronień lub miejsc rojenia (*swarmingu*) nietoperzy z gatunków będących przedmiotem ochrony tego obszaru (także położonych poza jego granicami).

Uwaga: punkty 4 i 5 należy traktować łącznie, czyli bufor powinien obejmować łącznie:

- obszar Natura 2000,
- strefę 3 km od miejsc szczególnie istotnych dla nietoperzy będących przedmiotem ochrony w tym obszarze (niezależnie od ich lokalizacji – wewnątrz czy poza obszarem),
- = strefę 600 m od granic obszaru.

Jednak w wypadku, gdy lokalizacja wszystkich miejsc, o których mowa w pkt 5 dla danego obszaru jest nieznana, należy stosować zasadę ostrożności i przyjmować strefę buforową w pasie o szerokości 3 km od granic obszaru.

3. Obszary leśne i zadrzewienia ze strefami buforowymi:

- 1) wnętrza lasów i innych skupień drzew;
- 2) strefy o szerokości 200 m od granic wszystkich lasów i innych skupień drzew o powierzchni $\geq 0,5$ ha;
- 3) strefy o szerokości 3 km od ich granic kompleksów leśnych o powierzchni >100 ha, w stosunku do których potwierdzono, że stanowią ważne miejsca rozrodu nietoperzy;
- 4) aleje i szpalery drzew (z wyjątkiem krótkich i nieciągłych struktur, o potwierdzonej niskiej aktywności nietoperzy we wszystkich okresach fenologicznych) i strefy o szerokości 200 m (w każdą stronę) od nich.

4. Zbiorniki i ciek wodne oraz mokradła, ze strefami buforowymi:

- 1) śródlądowe zbiorniki wodne i rzeki;
- 2) tereny zalewowe⁹ o zagrożeniu powodzią $\geq 1\%$ oraz w przypadku przerwania wału;
- 3) starorzecza, jeziora naturalne i sztuczne, zalewy, stawy rybne $\geq 0,5$ ha (z wyjątkiem udokumentowanej niskiej aktywności nietoperzy);
- 4) strefy o szerokości 200 m od:
 - a) brzegów rzek, zalewów i jezior (naturalnych i sztucznych),
 - b) brzegów stawów, w tym rybnych, o powierzchni $\geq 0,5$ ha, z wyjątkiem stawów, dla których w potwierdzono, że średni indeks aktywności nietoperzy nie przekracza poziomu niskiego w żadnym sezonie aktywności,
 - c) brzegów innych śródlądowych zbiorników i cieków wodnych intensywnie wykorzystywanych przez nietoperze (choć w jednym z okresów fenologicznych średni indeks aktywności jest bardzo wysoki, albo w co najmniej trzech okresach jest wysoki),
 - d) terenów zalewowych o zagrożeniu powodzią $\geq 1\%$ oraz w przypadku przerwania wału.

5. Inne siedliska o szczególnym znaczeniu dla nietoperzy lub ptaków ze względu na zachowanie ciągłości ekologicznej:

- 1) granie górskie i przetęcze;
- 2) zajmujące powierzchnię ≥ 5 ha: łąki i pastwiska wieloletnie (także dosiewane) oraz trwałe użytki zielone nasiewane, jeśli od ostatniego wysiewu upłynęło ≥ 10 lat;
- 3) obszary występowania następujących siedlisk Natura 2000 (niezależnie od stanu zachowania):

⁹ dane.gov.pl/pl/dataset/2178

- a) 1330 solniska nadmorskie,
- b) 3140 twarowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki z podwodnymi łąkami ramienic *Charetea*,
- c) 3150 starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion, Potamion*,
- d) 3160 naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne,
- e) 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym *Erica tetralix*,
- f) 6410 zmiennowilgotne łąki trzęślicowe,
- g) 6440 łąki selernicowe,
- h) 6510 niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie,
- i) 6520 górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie,
- j) 7110 torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą,
- k) 7120 torfowiska wysokie zdegradowane zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji,
- l) 7140 torfowiska przejściowe i trzęsawiska,
- m) 7150 obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku *Rhynchosporion*,
- n) 7210 torfowiska nakredowe,
- o) 7220 źródłiska wapienne ze zbiorowiskami *Cratoneurion commutati*,
- p) 7230 górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk.

6. Strefy wokół innych kluczowych stanowisk nietoperzy i ptaków:

1) strefy w promieniu 3 km od:

- a) letnich kolonii nietoperzy, w których w ciągu ostatnich 5 lat przynajmniej raz stwierdzono jedną z następujących liczb dorosłych osobników nietoperzy z gatunków wymienionych w załączniku II dyrektywy siedliskowej lub w okresie rozrodu w Polsce nielicznych:
 - ≥ 100 nocków dużych,
 - ≥ 50 podkowców małych, mroczków pozłocistych lub mroczaków posrebrzanych,
 - ≥ 30 nocków łydkowłosych,nocków orzęsionych lub gacków szarych;
- b) zimowisk nietoperzy (w tym ich zwartych kompleksów), w których w ciągu ostatnich 5 lat przynajmniej raz stwierdzono zimowanie jednej z następujących liczb osobników:
 - ≥ 100 nietoperzy z dowolnych gatunków,
 - ≥ 30 podkowców małych,
 - łącznie ≥ 10 nocków: Bechsteina, łydkowłosych i orzęsionych;

2) strefy w promieniu 1 km od pozostałych istotnych i stabilnych stanowisk letnich kolonii nietoperzy z gatunków uznawanych za narażone na kolizje z turbinami wiatrowymi (w stopniu bardzo wysokim lub wysokim), przy czym za istotne w tym wypadku przyjmuje się kolonie, w których liczba osobników dorosłych szacowana jest na:

- ≥ 100 karlików malutkich lub drobnych
- ≥ 50 karlików większych lub średnich (w tym płowych), borowców, mroczaków posrebrzanych albo przymroczków Saviego

3) obszary w następujących odległościach od gniazda, skraju kolonii, a gdy dokładna lokalizacja gniazda nie jest znana – od granic stref całorocznych, wyznaczonych na podstawie ustawy o ochronie przyrody, wraz z tymi strefami:

Gatunki	Promień/ szerokość strefy
mewy*, rybitwy*, czaple*, gawron*	800 m
bocian biały (zgrupowania ≥ 4 gniazd), bocian czarny, kanie, sokół wędrowny, puchacz zwyczajny	1600 m
bielik	3200 m
rybołów, gadożer, orliki, orzeł przedni, orzełek, puszczyk mszarny, raróg	6000 m

* W przypadku stanowisk gatunków kolonijnych, dotyczy to kolonii o wielkościach: > 50 par śmieszki, > 10 par pozostałych mew, > 5 par rybitwy białoczelnej, > 10 par pozostałe rybitwy, > 40 par czapli siwej, 10 par czapli białej, > 50 par gawrona.

4) zbiorowe noclegowiska następujących gatunków ptaków oraz strefy w następujących odległościach od ich granic (od brzegów zbiorników wodnych):

Gatunek/ Rodzina	Liczba osobników*	Szerokość strefy
łabędzie: niemy i krzykliwy	≥ 200	800/1600 m**
łabędź czarnodzioby	≥ 10 (miejsca regularnego przebywania lub jeśli łączna liczba łabędzi ze wszystkich gatunków ≥ 100)	800/1600 m**
gęsi	≥ 2000	800/1600 m**
żuraw	≥ 600	800/1600 m**
mewy	≥ 2500	800 m
bocian biały	≥ 100	800 m

* łącznie wszystkich osobników z danej grupy systematycznej.

** Wyższa wartość dotyczy noclegowisk, w przypadku których liczba ptaków spełnia kryteria BirdLife International do wyznaczania obszarów IBA (Important Bird Area): C3 ($>12\ 000$ gęsi białoczelnej, >6000 gęsi tundrowej, >3500 żurawi, >1000 łabędzi krzykliwych, >150 łabędzi czarnodziobych), C4 (łączna liczebność ptaków wodnych $>20\ 000$ os.).

Wiele spośród wyżej wymienionych obszarów wyłączonych wzajemnie się ze sobą pokrywa. Tym niemniej dla każdej z tych pozycji należy przeprowadzić odrębną analizę.

Podane wyżej szerokości stref buforowych dotyczą odległości między daną strukturą terenową (np. skrajem lasu lub brzegiem zbiornika) czy obiektem (np. gniazdem) a skrajem zasięgu łopat turbiny wiatrowej.

Odległości te czy szerokości stref to wartości minimalne, wyłączające takie obszary całkowicie jako lokalizacje turbin wiatrowych. Ich zastosowanie nie gwarantuje niewystąpienia znaczącego negatywnego wpływu inwestycji na nietoperze czy ptaki. Czasami poza tymi strefami buforowymi konieczne będzie stosowanie odpowiednio dobranych działań minimalizujących. W niektórych sytuacjach, zależnie np. od gatunków i liczebności nietoperzy lub ptaków występujących na danym obszarze oraz ukształtowania terenu, strefa wyłączenia możliwości lokalizacji turbin wiatrowych może wymagać zwiększenia. Może to być konieczne np. w celu spełnienia zapisów planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, jeśli wskazują one na możliwość negatywnego oddziaływania inwestycji na przedmioty ochrony tych obszarów w promieniu większym niż przedstawione powyżej odległości.

Poziom aktywności nietoperzy, o którym mowa w punktach 3.4 i 4.4 ocenia się na podstawie skali z aktualnych krajowych wytycznych dotyczących oceny wpływu farm wiatrowych na nietoperze.

Powyższe wyłączenia dotyczą zarówno nowych lokalizacji, jak i modernizacji (repoweringu) farm wiatrowych, która często wiąże się z budową wyższych turbin lub zmianą ich ustawienia. Dlatego – jeśli zakłada się wykorzystanie podczas przyszłej modernizacji tych samych lokalizacji fundamentów wiatraków, należy już na etapie planowania ich rozmieszczenia przewidzieć margines umożliwiający przyszłe zwiększenie długości łopat lub maksymalnej wysokości wiatraka, przy zachowaniu przedstawionych wyżej minimalnych stref buforowych.

Należy podkreślić, że nietoperze występują i mają swoje chronione siedliska nie tylko na terenach o charakterze naturalnym, ale także antropogenicznym – w tym o znacznym stopniu przekształcenia. Dotyczy to zarówno żerowisk, tras przelotów i migracji, jak i schronień przejściowych i sezonowych. Dlatego – **wyznaczając strefy buforowe dla nietoperzy wokół wskazanych wyżej obszarów czy obiektów, nie można wyłączać z ich terenów antropogenicznych (np. na podstawie Corine Land Cover).**

UWAGA – powyższe wyłączenia mogą być uwzględnione na „mapach wrażliwości” (o ile dostępne są dane mapowe), a także powinny stanowić elementem planu OPRO, jako środki łagodzące, które należy zastosować przy lokalizacji elektrowni wiatrowych w celu uniknięcia negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym w szczególności uniknięcia zabijania i niepokojenia gatunków objętych ochroną.